

Yayın Geliş Tarihi: 21.08.2020
Yayına Kabul Tarihi: 14.10.2020
Online Yayın Tarihi: 31.12.2020
http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.783912

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 22, Sayı: 4, Yıl: 2020, Sayfa: 1591-1615
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

İKTİDAR VE AŞK: CİHANGİR ŞAH'IN NUR CİHAN BEGÜM'E OLAN AŞKININ TÜZÜK-İ CİHÂNGİRÎ'DEKİ YANSIMALARI

Canan KUŞ BÜYÜKTAŞ*
Sevilay KARATAŞ YOZGAT**

Öz

Babürlü hükümdarı Cihangir Şah'ın (1605-1627) eşi olan Nur Cihan'ın asıl adı Mührünnisâ olup, 1577'de Kandehar'da doğmuştur. Babası Mirza Gıyas (Gıyâseddin et-Tahrâni), Annesi ise Asmat Begüm'dür. Nur Cihan'ın Cihangir Şah'tan önceki eşi olan Ali Kulu (Şir Afgan Bey), Bengal Burduran'da câgirdârlık yaparken Cihangir Şah'ın süt kardeşini öldürdüğü için, 1607'de öldürülmüştür. Bu süreçten sonra Mührünnisa, kızı Ladili Begüm ile Agra'ya gönderilmiş ve bir süre tutsak kalmıştır. Daha sonra Saray'da Cihangir Şah'ın üvey annesi Sultan Begüm'ün hizmetine giren Mührünnisa'nın 1611 yılı Nevruz kutlamaları sırasında Cihangirin onu görüp âşık olmasıyla hayatı değişmiştir. Mührünnisa, artık padişahın eşi olmuştur. Onun adı önce Nur Mahal sonra da Nur Cihan olarak değişmiştir. Bu gelişmelerden sonra Nur Cihan'ın babası Mirza Gıyas, divan (vezir) ve saltanat vekilliği makamına, akrabaları da çeşitli devlet işlerine getirilmiştir.

Nur Cihan, güzelliği, zekâsı ve yeteneği ile Babürlü hükümdarı Cihangir Şah'ı kısa sürede etkilemeyi başarmıştır. Öyle ki, Cihangir Şah, Nur Cihan Begüm'ün adına pençe (tuğra) yaptırmış ve para bastırmıştır. Bu durum Nur Cihan'ın ferman çıkarma ve emir verme hakkını doğurmuştur. Ayrıca Cihangir Şah'ın Tüzük-i Cihângirî (Cihângirname)'de kullandığı ifadelerle bakıldığında, Nur Cihan Begüm'e ne denli kıymet verdiği açıkça anlaşılmaktadır.

Bu bilgilerden yola çıkarak bu çalışmanın amacı; Cihangir Şah ve Nur Cihan Begüm arasındaki ilişkiyi inceleyip irdelemektir. Ayrıca Tüzük-i Cihângirî ışığında Nur Cihan Begüm'ün özelde Cihangir Şah'ın hayatındaki; genelde ise Babürlü Devleti'nin siyasi arenasındaki yeri ve önemini tespit etmektir. Çalışmada, Tüzük-i Cihângirî (Cihângirname) adlı eser merkezde olmakla birlikte konuya ilişkin zengin bilgiler içeren Ekbername ve

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Kuş Büyüktaş, C., Karataş Yozgat, S. (2020). İktidar ve aşk: Cihangir Şah'ın Nur Cihan Begüm'e olan aşkının Tüzük-i Cihângirî'deki yansımaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (4), 1591-1615

* Dr. Öğretim Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ORCID: 0000-0002-1621-587X, hunasya@gmail.com

** Doktora Öğrencisi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0001-8112-7975, sevilaykaratas74@gmail.com

Maasiru'l-Umerâ gibi diğer ana kaynaklardan yararlanılmıştır. Bununla birlikte Babürlü tarihi araştırmalarına yönelik güncel literatürden de faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Nur Cihan Begüm, Cihangir Şah, Babürlü Devleti, Tüzük-i Cihângirî (Cihângirname)*

POWER AND LOVE: THE REFLECTIONS OF JAHANGIR SHAH'S LOVE FOR NUR JAHAN BEGUM IN TUZUK-I JAHANGIRI (THE JAHANGIRNAMA)

Abstract

The real name of Nur Jahan, wife of the Baburid ruler Jahangir Shah (1605-1627), was Mihrunnisa and she was born in Kandehar in 1577. Her father was Mirza Gıyas (Giyâseddin et-Tahrâni), and her mother was Asmat Begum. Ali Kulu (Shir Afgan Bey), the husband of Nur Jahan before Jahangir Shah, was killed in 1607 for killing Jahangir Shah's milk sibling while serving as a jagirdar in Burduran, Bengal. After this process, Mihrunnisa was sent to Agra with her daughter Ladili Begum and remained a prisoner for some time. Later, Mihrunnisa entered the service of Jahangir Shah's stepmother Sultan Begum at the Palace, her life changed when Jahangir saw her and fell in love with her during the celebrations of Nowruz in 1611. Mihrunnisa was now the wife of the Sultan. Her name changed first to Nur Mahal and then to Nur Jahan. After these developments, Nur Jahan's father, Mirza Ghiyas, was appointed to the office of the diwan (vizier) and deputy of the Sultanate, and Nur Jahan's relatives were brought to various state affairs.

Nur Jahan managed to impress Baburid ruler Jahangir Shah in a short time with her beauty, intelligence and talent. So much so that Jahangir Shah had the tughra made in the name of Nur Jahan Begum and printed money in her name. Due to this situation, Nur Jahan had the right to issue a decree and give orders. In addition, when the expressions used by Jahangir Shah in Tuzuk-i Jahangiri (Jahangirnama) are examined, it is clearly understood how much he valued Nur Jahan Begum.

Based on this information, the purpose of this study is to examine and analyze the relationship between Jahangir Shah and Nur Jahan Begum. In addition, in the light of Tüzük-i Jahangiri, the purpose of this study is to determine the place and importance of Nur Jahan Begum in the life of Jahangir Shah in particular and in the political arena of the Baburid state in general. In the study, although the work named Tuzuk-i Jahangiri (Jahangirnama) was used as the main work, other main sources such as The Akbarnama and The Maathir-ul-Umarâ, which contain rich information on the subject, were used. In addition, current literature on Baburid historical research was also used.

Keywords: *Nur Jahan Begum, Jahangir Shah, Baburid State, Tuzuk-i Jahangiri (Jahangirnama)*

GİRİŞ

Çeşitli coğrafyalara yayılmış Türklerin tarihi araştırılırken, Hindistan’da yaşamış olan Türkler ve kurdukları devletler dikkat çekmektedir. Buna güzel bir örnek Babürlü Devleti’dir. Babürlüler, bölgeye sahip olma aşkı, “ata yurdu” bilinci¹ ve zengin kaynaklardan yararlanabilme umudu ile Hindistan’ı kendilerine yurt etmişlerdir. Babürlü Devleti (1526-1858), Hindistan’da Türk-Hint-İslam sentezini başarılı bir şekilde ortaya koymuş ve 332 sene boyunca siyasi ve kültürel gelişmelere imza atmıştır. Bu zaman dilimi içerisinde dördüncü hükümdar olan Ebü’l-Muzaffer Nüreddin Muhammed Cihângîr b. Ekber (1605-1627) dönemi dikkat çekmektedir. Cihângîr Şah, babası Ekber Şah’tan devraldığı güçlü bir devleti başarılı bir şekilde idare etmiştir. Cihangir Şah’ın bu başarısında sağlam siyasi karakterinin yanı sıra yetkin devlet adamları, komutanları ve eşi Nur Cihan Begüm’ün de önemi büyüktür.

Zekâsı, güzelliği ve becerikliliğinin yanı sıra ailesinin bürokratik kimliğiyle de dikkat çeken Nur Cihan Begüm, padişaktan sonra devletin en önemli isimlerinden olan Mirza Gıyas’ın kızı ve Âsaf Han’ın kardeşidir. Ayrıca Cihangir Şah’ın oğlu Şehzade Şehâbeddin Muhammed Hürrem (Şah Cihan)’in en sevdiği eşi olan Mümtaz Mahal² (Ercüment Banu Begüm), Nur Cihan’ın yeğenidir (Sıddıqui, 2007, s. 251). Cihangir Şah, oldukça zeki ve yetenekli bir şahsiyet olan Nur Cihan Begüm ile 1611’de evlenmiş, ona pençe (tuğra) hakkı tanımış ve adına para bastırmıştır (Bayur, 1987, s. 166). Tüm bu gelişmelerin yanı sıra Nur Cihan Begüm’ün devlet siyasetinde ve saray işlerinde de ön plana çıkması Cihangir Şah’ın Nur Cihan Begüm’e duyduğu güvenin derecesini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Nur Cihan’ın devlet siyasetinde etkin rol oynaması bazı devlet adamlarının hoşuna gitmemiştir. Özellikle 1622’de babası Mirza Gıyas’ın vefatından sonra Nur Cihan, devlet işlerini iyice ele aldığı için hoşnutsuzluk daha da artmıştır. Örneğin Nur Cihan, veliahtlık mücadelesinde etkin rol oynayarak Şehzade Perviz ve Şehzade Hürrem ile yakınlık kuran Mehabet Han’ı etkisiz bırakmak istemiştir. Şehzade Perviz 1626’da vefat edince, Mehabet Han Şehzade Hürrem’i desteklemiştir. Nur Cihan ise Şehzade Şehriyar’ın yanında durmuş ve Şehzade Hürrem’i saf dışı bırakmak istemiştir. Bu yüzden kardeşi Asaf Han ile arası açılmıştır. Çünkü Şehzade Hürrem Asaf Han’ın damadıdır. Neticede Asaf Han bu yarışta galip gelmiş ve

¹ Babür Şah, dedesi Emir Timur’un izinden gitmiş ve Timur’un Hindistan mirasını “ata yurdu” bilinci ile sahiplenmiştir. Babür Şah, Hindistan’da Türklere ait toprakları almak için Lodiler’e önce elçiler ve mektuplar göndermiştir. Ancak İbrahim Lodi’nin karşı çıkması sonucunda 1526’da Panipat Savaşı gerçekleşmiştir. Savaşta galip gelen Babürlüler Hindistan’da siyasi varlıklarının temellerini atmışlardır. Timur soylu Babürlülerin Hindistan’da varlık göstermeye başlaması hakkında detaylı bilgiye Babür Şah’ın hatıratı olan Vekayi adlı eserinden ulaşılabilmektedir. Bkz. Zahirüddin Muhammed Babur. (1987). *Vekayi*. (R. R. Arat, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu.

² Şah Cihan, Mumtaz Mahal’in vefatının ardından Hindistan’ın Agra şehrinde Tac Mahal’i inşa ettirmiştir.

Şehzade Şehriyar'ı öldürterek yerine damadı Şehzade Hürrem'i tahta çıkarmıştır (Sıddıqui, 2007, s. 251-252). Cihangir Şah'ın 1627'de vefat etmesiyle Nur Cihan'ın da saltanatı sona ermiştir. Nur cihan, tahta Şehzade Şehriyar'ı geçirmek istese de Şehzade Hürrem 1627'de taht mücadelesinde başarılı olmuştur. Böylece Nur Cihan'ın politik tahakkümleri de sona ermiş (İftikhar, 2012, s. 23) ve 1645'te vefatına kadar Lahor'da gözetim altında tutulmuştur (Sıddıqui, 2007, s. 252); (Agarwal, Singh, & Singh, 2016, s. 147)

Anlatılan bilgiler ışığında bu çalışmanın konusu, Cihangir Şah'ın yirminci ve son eşi olan Nur Cihan Begüm'e hissettiği aşk ve güven ile ilişkilidir. Çalışmanın temel sorusu ise Cihangir Şah'ın Nur Cihan Begüm'e devlet idaresinde önemli yetkiler verecek kadar güvenmiş olmasının sebeplerinin neler olduğudur. Bu sebepler, Tüzik-i Cihângirî (Cihangirnâme)'de yer alan Nur Cihan Begüm hakkındaki bilgiler incelenerek ve Nurcihan Begüm'e "maşuka, güvenilir, soylu ve bilirkışı" sıfatları uyarlanarak araştırılmıştır. Tüzik-i Cihângirî (Cihangirnâme)'de Nur Cihan ile ilgili yerlerin belirlenmesi ve incelenmesi için ise Thackston'ın çevirisine başvurulmuştur. Bununla birlikte, konu ile ilgili bilgiler Rogers'in çevirisiyle ve Muhammed Haşim'in editörlüğünde hazırlanan Cihângirnâme³ ile karşılaştırılmıştır⁴.

NUR CİHAN BEGÜM'ÜN AİLESİ

Asıl adı Mihrünnisa olan Nur Cihan, 1577'de Kandeher'da doğmuştur (Sıddıqui, 2007, s. 251). Babası Gıyâseddin et-Tahrânî⁵, annesi Asmat Begüm'dür (Findly, 1993, s. 9). Mihrinnüsa'nın ailesi ve akrabalarının mevki ve makam sahibi

³ Eserin tam künyesi için bkz. Nûreddîn Muhammed Cihângir Gurkânî. (1359/1980). *Cihângirnâme-Tüzük-i Cihângirî*. (M. Haşim, Dü.) Tahran: Bunyad-i Farheng-i İran.

⁴ Tüzik-i Cihângirî (Cihangirnâme) adlı eseri, Cihangir Şah'ın hükümdarlık döneminin ilk on yedi yılını bizzat Cihangir, hükümdarlığının on yedi ila on dokuzuncu yılları arasında Cihangir'in denetiminde Mu'temed Han, Cihangir'in ölümüne kadar olan süreyi ise Mirza Muhammed Hâdî Han yazmıştır (Kortel, 2012, s. 9). Farsça olarak yazılan Tüzük-i Cihângirî'nin çeşitli dillerde çevirileri mevcuttur. Avrupalı akademisyenler tarafından ilk olarak öz (özet) şeklindeki çevirileri Kalküta'da 1786'da basılan Asiatic Miscellany adlı eserde James Anderson ve Kalküta'da 1788'de History of Hindostan adlı eserde Francis Gladwin tarafından yapılmıştır. (Jahangir, 1999, s. ix). Tüzük-i Cihângirî, Seyyid Ahmed Han tarafından 1863'te Gâzîpûr'da, 1864'te Aliğarh'ta ve 1914'te Leknev'de basılmıştır. 1980'de ise Muhammed Haşim tarafından Tahran'da Cihângirnâme adıyla yayımlanmıştır. Ayrıca eseri Osmanlı Padişahı III. Mustafa'nın emri üzerine Abdürrezzâk Nevres, Türkçe'ye çevirmiştir (Kortel, 2012, s. 9). İngilizce'ye tam çeviri ilk olarak Alexander Rogers tarafından yapılmıştır⁴ (Jahangir, 1999, s. ix). Tüzük-i Cihangiri, yakın zamanda The Jahangirnama (Cihângirnâme) adı ile Wheeler M. Thackston tarafından çevrilmiş ve notlandırılmıştır. Her ne kadar Alexander Rogers'in çevirisi kapsam açısından ilk olsa da Thackston'ın bu çevirisi daha güncel bir dil ve daha çok açıklayıcı notlar ile literatüre kazandırılmıştır.

⁵ İ'timâdüdevle hakkında bilgi için bkz. (Ansari A. , 2001).

olduğu bilinmektedir. Nur Cihan'ın Dedesi Hâce Muhammed Şerif, Horasan Beylerbeyisi Muhammed Han Ali Teklü'nün oğlu Tatar Sultan Kazak Han'ın vezirliğini yapmıştır. Kazak Han'ın ölümünden sonra Hâce Muhammed Şerif, Şah Tahmasb tarafından Yezd Şehrine vali olarak atanmıştır. Hâce Muhammed Şerif'in hizmetleri takdire şayan olduğu için bir süre sonra kendisine Isfahan valiliği verilmiştir. Daha sonra 984/1576'da vefat etmiştir (Abul-Fazl Allami, 1997, s. 572); (Jauhar, 2015, s. 10-11). Hâce Muhammed Şerif'in iki erkek kardeşi vardır. Biri Hâce Mirza Ahmed, diğeri Hâcegî Hâce'dir (Jauhar, 2015, s. 11-12). Hâce Muhammed Şerif, Şah Tahmasb'ın üst düzey saray mensuplarından biri olan Ağa Mulla Devâtdâr⁶ Kazvîni'nin kızı ile evlenmiştir (Abul-Fazl Allami, 1997, s. 572). Ağa Mulla Devâtdâr Kazvîni'nin kökeni ise Şeyh Şihabüddin Sühreverdi'ye dayanmaktadır (Shah Nawaz Khan, 1979, s. 281).

Hâce Muhammed Şerif'in iki oğlu olmuştur. Büyük oğlu Muhammed Tahir, Küçük oğlu ise Hâce Gıyâseddin Muhammed'dir (Jauhar, 2015, s. 12). Hâce Gıyâseddin Muhammed et-Tahrânî, yani Nur Cihan'ın babası, genellikle Gıyas Bey adıyla ya da daha sonraları Cihangir Şah'ın ona verdiği İ'timâdüddeve unvanı ile bilinmektedir (Ansari A. , 2001, s. 460). Gıyas Bey'in evliliğine bakıldığında da karşımıza yine Ağa Mulla Devâtdâr'ın ailesi çıkmaktadır. Mirza Gıyas, Ağa Mulla'nın oğlu Mirza Alaüddeve'nin kızı ile evlenmiştir (Abul-Fazl Allami, 1997, s. 572). Mirza Gıyas'ın Mihrünnisa (Nur Cihan)'dan başka diğer çocuklarının adları ise, Muhammed Şerif, Ebu'l Hasan (Asaf Han), Hatice'dir⁷.

Mirza Gıyas, babası Hâce Muhammed Şerif öldükten sonra olumsuz koşullar yüzünden iki oğlu, bir kızı ve hamile karısı ile birlikte İran'dan kaçmış; Hindistan'a doğru yol almıştır (Abul-Fazl Allami, 1997, s. 572). Mirza Gıyas ve ailesi yolda yağmalanmış ve sadece iki katırları kalacak duruma düşmüşlerdir. Tam böyle bir talihsizlik ardından Kandehar'a vardıkları zaman eşi Asmat Begüm Mihrünnisa'yı dünyaya getirmiştir. Bu zaman zarfında Malik Mesud adında birinin kafilesi (kervan) ile karşılaşmışlardır ve Ekber Şah'ı tanıdığını söyleyen bu adam onları Hindistan'a yönlendirmiştir. Babürlülerin başkenti olan Fetihpur Sikri'ye gelen Mirza Gıyas, sarayda çok önemli görevleri başarmıştır. Önce Kabil Dîvânî⁸

⁶ Devâtdâr, "Bazı İslâm devletlerinde başlangıçta hükümdarın divit takımından sorumlu olan, daha sonraki dönemlerde ise çok çeşitli ve önemli vazifeler üstlenen saray görevlisine verilen ad"dır (Çubukçu, 1994, s. 221).

⁷ Mihrünnisa (Nur Cihan) ve Asaf Han'ın dışında diğer çocuklar hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Muhammed Şerif için bkz. (Abul-Fazl Allami, 1997, s. 573); Ebu'l Hasan (Asaf Han) için bkz. (Jauhar, 2015); Hatice için bkz. (Shah Nawaz Khan, 1979, s. 386).

⁸ Babürlülerde maliye ve gelirler kısmının başındaki kişiye divan denilmiştir. Bir müessese veya daire adı olmayıp bunların başındaki şahıs divan unvanı ile ifade edilmiştir. Ekber Şah döneminde daha çok divan kelimesi kullanılırken, Cihangir Şah döneminde yeniden eski uygulamaya geçilip vezir kelimesinin kullanımı yaygınlık kazanmıştır (Ansari A. , 1994, s. 385-386)

olmuş, sora da Dîvân-ı Buyûtât⁹ olarak atanmıştır (Abul-Fazl Allami, 1997, s. 572). Mirza Gıyas'ı İ'timâdüddeve unvanıyla veziri yapan Cihangir Şah, Gıyas Bey'in damadı Şîr Afgan'ı¹⁰ Bengal-Burduan'a câgîrdâr¹¹ tayin etmiştir (Sıddıqui, 2007, s. 251).

Cihangir'in saltanatının başlangıcında Gıyas Beğ, İ'timâdüddeve unvanını almıştır. İkinci yıl, Gıyas Bey'in en büyük oğlu Muhammed Şerif, Şehzade Hüsrev'i başa geçirmek ve Cihangir Şah'ı öldürmek için bir komploya katılmış; ancak komplo fark edilince Muhammed Şerif idam edilmiş ve Gıyas Bey de hapsedilmiştir (Abul-Fazl Allami, 1997, s. 573). Fakat Gıyas Bey'in bu mahkûmiyeti uzun sürmemiş, süreç çok farklı bir boyut kazanmıştır. Cihangir Şah, Gıyas Bey'in dul kızı Mihrinnisa (Nur Cihan)'ya âşık olmuş ve onunla evlenmek istemiştir. İşte bu sebeplerle Cihangir Şah, Gıyas Bey'in hediyelerle gönlünü alarak onu serbest bırakmıştır. 1611'de Nur Cihan ile evlilik gerçekleşince Gıyas Bey tekrar vezir olmuş ve vefatına kadar bu makamda kalmıştır. Gıyas Bey, 1622'de Kangra yakınlarında gerçekleşen Keşmir seferinde vefat etmiştir (Ansari A. , 2001, s. 461).

Nur Cihan'ın ailesi ve akrabalarından edebi şahsiyetlerin varlığı da dikkat çekmektedir. Örneğin dedesi Hâce Muhammed Şerif, Hicrî ya da Yezdî mahlası altında şiirler yazan bir şairdir (Findly, 1993, s. 8). Hâce Muhammed Şerif'in iki erkek kardeşinden birisi olan Hâce Mirza Ahmed'in oğlu Mirza Emin (Emîn-i Ahmed-i Râzî), Yedi İklim (Heft İklim) adlı eserin sahibidir (Jauhar, 2015, s. 11); (Şahinoğlu, 1995, s. 11). Diğeri olan Hâce Hâce ise iyi bir şair ve güzel konuşan bir kimse olmanın yanı sıra espri ve mizah ustasıdır. Hâce Hâce'nin oğlu Şapur da edebi bir kişiliğe sahiptir (Jauhar, 2015, s. 11-12). Hâce Muhammed Şerif'in büyük oğlu Muhammed Tahir, Vaslî (وصلی) mahlasıyla şiirler yazan âlim bir kişidir (Moghadam, 1977, s. 98) ve bir de divânı vardır (Hadi, 1995, s. 619). Küçük oğlu Hâce Gıyâseddin Muhammed ise edebiyat alanında iyi eğitim almış birisidir (Jauhar, 2015, s. 12).

NUR CİHAN'IN CİHANGİR ŞAH İLE EVLİLİĞİ

Cihangir Şah ile Nur Cihan Begüm aşkının başlangıç aşaması oldukça tartışılan bir konudur. Aşkın ne zaman başladığı tartışmasına girmeden önce Nur Cihan'ın ilk eşi Ali Kulu hakkında bilgi vermek konuya açıklık getirecektir. Nur

⁹ Babürlü Devleti'nde yüksek rütbeli bir memur olan Dîvân-ı buyûtât, Kârhânelerin (usta ve zanaatkârlar tarafından yürütülen iş yerleri) yönetiminden ve mâli yönünden sorumlu olmuştur. (Farhat, 2016, s. 151)

¹⁰ Şîr Afgan unvanı ile bilinen Ali Kulu Ustaclu, Mihrünnisa (Nur Cihan)'ın ilk eşidir (Findly, 1993, s. 14).

¹¹ Delhi Sultanlıklarında uygulanan toprak sistemi (ikta), Babürlü Devleti de aynen uygulamıştır. Tahsis edilen alanlara genel olarak câgîr, sahiplerine câgîrdâr denilmiştir. Câgîr sisteminin temel çerçevesi Ekber Şah zamanında uygulanmıştır. Geniş bilgi için bkz. (Krishan, 2004).

Cihan'ın on yedi yaşındayken 1594'te Şir Afgan lakaplı Ali Kulu Ustaclu Bey ile evlendiği bilinmektedir. Ali Kulu, Safevi Devletinde Şah II. İsmail'in emrinde çalışmıştır. Ancak Şah II. İsmail'in öldürülmesi (1576-78) üzerine çıkan karışıklıklar sebebiyle Kandahar'dan Hindistan'a kaçmıştır. Multan'da o sıralar Sind'i ferthetmek için Tatta'ya yürüyen Abdurrahim Hanhanan'ın ordusuna katılmış ve bu sefer sırasında başarılarıyla kendisini fark ettirmiştir. Öyle ki Hanhanan Lahor'a geri dönüşünde beraberinde Ali Kulu'yu da saraya getirmiştir. Ekber'in emrine giren Ali Kulu'ya bir de mansab verilmiştir. İşte Ali Kulu'nun Mihrunnisa ile evlenmesi, önce Hanhanan'ın sonra da Ekber Şah'ın emri altında iyi bir asker olması ve üstün hizmetler sunmasından dolayı gerçekleşmiştir (Findly, 1993, s. 14). Ali Kulu, iyi bir asker olduğunu kanıtladıktan sonra Cihangir'in hizmetine girmiş ve bir av gezisi sırasında cesur davranışı nedeniyle Şir Afgan unvanıyla ödüllendirilmiştir (Ziauddin, 2015, s. 217). Ayrıca Bengal-Burduran'a câgirdâr tayin edilmiştir (Sıddıqui, 2007).

Cihangir Şah, emrine giren Şir Afgan'ın isyankâr ve asi olmaya hazır biri olduğunu öğrenmiştir. Şir Afgan Bengal'de Cihangir'in sütkardeşi ve Bengal Valisi Kutbeddin Kökeldaş'ı öldürdüğü için kendisi de Kudbeddin'in maiyeti tarafından öldürülmüştür (1607). Şir Afgan'ın dul eşi Mihrunnisa ve küçük kızı Ladili Begüm Agra'daki saraya tutuklu olarak götürülmüşlerdir (Ziauddin, 2015, s. 217). Bu süreçten sonra Mihrunnisa, bir süre tutsak kalmış ve daha sonra Saray'da Cihangir'in üvey annesi Sultan Begüm'ün hizmetine girmiştir. 1611 yılı Nevruz kutlamaları sırasında Cihangir'in onu görüp âşık olmasıyla hayatı değişen Mihrunnisa, aynı yılda padişahın eşi olmuştur (Sıddıqui, 2007, s. 251); (Konukçu, 1993, s. 538).

Cihangir Şah'ın Nur Cihan Begüm'e olan aşkının ne zaman filizlendiği konusuna gelindiğinde ise bu konunun itilafı bir mesele olduğu görülmektedir. Findly'ye göre; Cihangir ile Nur Cihan'ın aşkı çok öncesine dayanmaktadır ve bu aşkı ölmeden önce öğrenen Şir Afgan ağır yaralı bir şekilde eşi Mihrunnisa'yı (Nur Cihan) öldürmek istemiş ancak başarılı olamadan vefat etmiştir (Findly, 1993, s. 9,31). Mukherjee'ye göre ise Cihangir Şah, Nur Cihan'a daha önce âşık olmuştur, ancak bundan Nur Cihan'ın haberi yoktur ve kızıyla saraya gelen Nur Cihan'ı kendisine âşık etmiştir (Mukherjee, 2001, s. 50). Prasad'a göre ise bu anlatılanlar bir hikâyeden öteye geçmemektedir. Nur Cihan ve Cihangir Şah, Şir Afgan öldükten sonra karşılaşmışlardır (Prasad, 1930, s. VI).

Aşkın başlangıcı ile ilgili örnekler bakıldığında konuya biraz açıklık getirmek mümkündür. Eğer Cihangir Şah, Nur Cihan'a olan aşkı için oyunlar düzenleyip Şir Afgan'ı öldürtmeyi göze aldıysa, bu uğurda süt kardeşi Vali Kutbeddin Han'dan da vaz geçmiş demektir. Bu görüş Hindistan'daki Türk ve İslam sancağının temsilcisi olan Babürlü Devleti'nin itibarına gölge düşürücü niteliktedir. Öte yandan diğer görüş Cihangir Şah'ın Nur Cihan saraya geldikten sonra onu gördüğü ve ona âşık olduğudur. Bu fikir makul görünmektedir. Çünkü Cihangir Şah, Nur Cihan'ı görüp, beğenip onunla evlenmek istemiştir. Bu vesile ile Nur Cihan'ın

babası Mirza Gıyas'ın hediyelerle gönlünü almış ve onu serbest bırakmıştır. Ayrıca evlendikten hemen sonra da Mirza Gıyas'ı divan yapmış, Nur Cihan'ın akrabalarını da devlet işlerinde görevlendirmiştir.

TÜZİK-İ CİHANGİRİ'DE NURCİHAN'IN BAHSİNİN GEÇTİĞİ YERLERİN TASNİFİ

Gerçekte aşkın başlangıcı yukarıda bahsi geçen görüşlerden hangisi olursa olsun, hepsinin bir tek doğru sonucu vardır. O da Cihangir Şah'ın Nur Cihan için pek çok şey yapabileceğidir. Nur Cihan, Cihangir Şah'ın yirminci ve son eşidir. Ayrıca Cihangir Şah, Nur Cihan'ın yaşı otuz dört olmasına rağmen onunla evlenmiştir. Bilindiği üzere hemen tüm İslam devletlerinin saraylarında ve haremlerinde padişahların eşlerinin ve cariyelerinin saraya alınırken -siyasi evliliklerin dışında- daha genç yaşta olanlar tercih edilmiştir. Tüm bu bilgi ve çıkarımlar Cihangir'in Nur Cihan'a olan aşkına ve ona duyduğu güvene delalet etmektedir.

Tüzük-i Cihângîrî ya da diğer adıyla Cihângîrnâme'nin pek çok yerinde Nur Cihan'ın bahsi geçmektedir. Yapılan incelemede Nur Cihan'ın bahsinin geçtiği yerler tasnif edilmiştir. Buna göre;

Nur Cihan Begüm'ün Avcılığına Dair Örnekler

Aşağıda verilen örneklerde görüleceği gibi, Cihangir Şah, Nur Cihan Begüm'ün avcılık ve silah atıcılığı meziyetlerinden sitayişle bahsetmiştir. Husûsî bir beğeni ve gurur duyma söz konusudur. Cihangir, kıyaslama yapmış ve onu usta nişancıardan bile üstün tutmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere Nur Cihan avcılık konusunda kendini iyi yetiştirmiş ve Cihangir Şah'ın beğenisini ve güvenini kazanmıştır.

6. gün [15 Ocak (1617)] kamptan ayrıldık, Ghati Çanda olarak bilinen vadide dört ila sekiz kos¹² ilerledik ve Amjar köyünde durduk ... Nurcihan Begüm burada tüfekte bir qarisha¹³ vurdu. Şimdiye kadar böyle büyük ve güzel renklisini görmemiştim. Tartulmasını emrettim ve on dokuz tola¹⁴ ve beş maşa¹⁵ ağırlığındaydı. Yukarıda belirtilen köy Malva'nın başlangıcıdır. (Jahangir, 1999, s. 206).

Nurcihan Begüm'ün Nişancılığı

¹² Ölçü birimi olup 1 Kos 4 kilometre yapmaktadır (Jahangir, 1999, s. 473).

¹³ Thackston'a göre *The qarisha* sadece 234 gram veya 8 1/4 ons ağırlığında olduğu için küçük bir kuş türü olabilir (Jahangir, 1999, s. 206).

¹⁴ 1 tola 12,05 gramdır (Jahangir, 1999, s. 473).

¹⁵ 1 mâşa 1,0042 gramdır (Hinz, 1990, s. 28).

Yedinci gün [16 Nisan (1617)] iki pahr¹⁶ ve üç ghariden¹⁷ sonra, öncü birlikler dört aslanı köşeye sıkıştırdılar. Onları avlamak için harem hanımlarıyla yola koyuldum. Aslanlar ortaya çıktığında Nurcihan Begüm, “Eğer emrederseniz, aslanları vuracağım.” dedi. “Peki, öyle olsun” dedim. İkisini birer atış, diğer ikisini iki atışla vurdu ve göz açıp kapayıncaya kadar dört aslan altı atışla hayatlarını kaybettiler. Şimdiye kadar böyle bir nişancılık görülmemişti- bir filin üstünden ve bir semer sepetinin içinden altı atış yaptı ve hiçbirini kaçırmadı ve dört aslanın hareket etme şansı bile olmadı. Böyle bir nişancılığın ödülü olarak başının üzerinden bin eşrefi saçtım ve ona bir çift inci ve yüz bin rupi değerinde elmas verdim. (Jahangir, 1999, s. 219).

Onuncu cumartesi günü [23 Ekim (1619)] öncü birlikler, çevrede Hintli çiftçiler ve gezginleri canından bezdiren bir aslandan bahsettiler. Hemen filler çıkarıldı ve orman tamamen sarıldı. Günün sonuna doğru harem hanımları ile birlikte dışarı çıktım. Kendi elimle canlı bir yaratığa zarar vermemek için yemin ettiğim için Nurcihan Begüm’e ateş etmesini söyledim. Fil aslanı algıladı ve hareketsiz kalamadı; hareket eden bir filin üstünden bir silahı kaçırmadan vurmak çok zordur. (Benden sonra, Mirza Rüstem’in nişancılıkta benzeri yoktur, ancak genellikle bir filin üstünde üç veya dört kez ateş ettiği, buna rağmen kaçırdığı olmuştur.) Nurcihan Begüm ilk vuruşta o kadar iyi vurdu ki yaralanıp öldü. (Jahangir, 1999, s. 313).

Nur Cihan Begüm’ün Kutlama ve Saray Eğlencelerindeki Rolüne Dair Örnekler

Aşağıda verilen örneklerde, Cihangir Şah’ın eğlence ve kutlamaları seven bir hükümdar olduğu anlaşılmaktadır. Bu eğlence ve kutlamaların hazırlığında yine baş rolü Nur Cihan almıştır. Devlet törenleri ya da özel düzenlenen eğlenceler Cihangir Şah’ın beğenisine sunulmuştur. Nur Cihan’ın hazırladığı her bir eğlence ya da törenin bir önceki hazırladıklarından daha detaylı ve görkemli olduğu anlaşılmaktadır. Görünen o ki Nur Cihan, Cihangir Şah’ın etkilendiği ve mutlu olduğu hususları iyi analiz etmiştir.

Hediyeler ile ilgili görüşmeyi bitirdiğimde, gecenin neredeyse bir saatini keyifli bir sohbetle geçirdim ve amir ve saray mensuplarına para toplamalarını emrettim. Harem hanımları da oradaydı. İyi bir parti oldu. Gecenin sonunda, olası herhangi bir eksiklik için özür

¹⁶ 1 pahr 3 saattir (Jahangir, 1999, s. 473).

¹⁷ 1 ghari 24 dakikadır (Jahangir, 1999, s. 473).

*diledim ve saraya geri döndüm. Bu süre zarfında Nurmahal'e Nurcihan Begüm denilmesini emrettim.*¹⁸ (Jahangir, 1999, s. 190).

Perşembe günü¹⁹ ve aynı gece, Ramsar Nuicihan Begüm'ün câgîri olduğu için bir kutlama ve resepsiyon yapıldı. Mücevherler, mücevherli kaplar, ince altın boncuklu dokumalar ve her türlü hediye sergilendi. [134b] Gece, lambalar kenarlara ve son derece geniş gölün ortasına yerleştirildi. Çok iyi bir eğlenceydi. (Jahangir, 1999, s. 203).

Muhteşem Bir Eğlence

26. günün sonuna doğru, Şaban-ı-Berat'ın on dördüne karşılık gelen bir perşembe günü [6 Ağustos (1617)], büyük gölün ortasında Nurcihan Begüm'ün sahip olduğu köşklere birinde bir kutlama yaptım. Emirler ve yakınları, Begüm tarafından düzenlenen meclise davet edildi ve şarap kaseleri ile isteyenlere ikram edilecek her türlü sarhoş edici içecek sipariş ettim. Birçoğu şarabı tercih etti. Şarap içen herkesin rütbelerine ve konumlarına göre oturmasını emrettim. Her türlü kızarmış et ve meyve konuklar için iştah açıcı bir şekilde yerleştirildi. Gerçekten iyi bir eğlenceydi. Gece ilerledikçe gölün ve köşklere etrafında fenerler ve meşaleler yakıldı. Fenerlerin aydınlatmak üzere kullanılmaya başlamasından beri muhtemelen başka hiçbir yerde böyle bir aydınlatma olmamıştı. Tüm meşaleler ve fenerler suya yansdı ve suyun tüm yüzeyinin bir alev topu gibi görünmesini sağladı. Ne muhteşem eğlenceydi! Şarap içenler içebildiklerinden çok daha fazla şarap tükettiler. (Jahangir, 1999, s. 224).

Nurcihan Begüm yirmi yedinci perşembe günü [8 Ekim (1617)] oğlum Şahcihan için bir tören düzenledi ve ona şunları hediye etti: pahalı bir onur cübbesi, mücevherli çiçekler ve değerli incilerle süslenmiş bir nadir²⁰, nadir taşlar ile süslenmiş mücevherli bir sarık süsü, inci tuğlu bir sarık, inci boncuklu kemer, mücevher askılı kılıç ve hançer (phul-katara), bir miktar inci, biri mücevherlerle kaplı eyeri olan iki at ve üzerinde iki kız olan kraliyet fili. Ayrıca oğullarına ve kadınlarına harem kaftanlar ve altın brokardan tokuz²¹ (toquze) hediye etti. Başlıca hizmetlilerine de atlar, kaftanlar ve mücevherli hançerler verdi. Bu kutlama için üç yüz bin rupi de harcandı. (Jahangir, 1999, s. 229).

¹⁸ Cihangir Şah'ın bu ismi 1616 yılının Mart ayında verdiği anlaşılmaktadır. Nurmahal "sarayın nuru", Nurcihan "Dünyanın nuru" anlamına gelmektedir (Jahangir, 1999, s. 190).

¹⁹ 1616 yılı Kasım ayına denk gelmektedir.

²⁰ Nadiri, Cihangir'in ve özel izin verilenlerin giydiği kolsuz cekettir (Jahangir, 1999, s. 468).

²¹ Türk töresine göre hediyeler geleneksel olarak dokuz set halinde verilmiştir (Jahangir, 1999, s. 471).

Yedinci Perşembe [18 Kasım (1618)] günü durduk ve bir su deposunun yanında bir eğlence düzenledik. Nurcihan Begüm'ün uzun zamandır sıkıntısını çektiği bir hastalığı vardı. Hem Müslümanlar hem de Hindulardan kendisini tedavi etmek üzere görevlendirilen doktorlar birkaç ilaç denemişlerdi, ancak herhangi bir iyileşme gözlenmemişti ve onu sağlığına kavuşturamayacaklarını kabul etmişlerdi. [202a] Bu süre zarfında Hekim Ruhullah tedaviyi ele aldığında, Nurcihan Begüm, Tanrı'nın yardımıyla kısa sürede tamamen iyileşti. ... (Jahangir, 1999, s. 286).

Yirmi birinci gün [2 Ocak 1621] kamp Nur Saray'da kuruldu. Burada Nurcihan Begüm'ün temsilcileri güzel bir saray ve muhteşem bahçe inşa etmişlerdi. Yakın zamanda tamamlanmış olduğu için, Begüm bir eğlenceye katılmamı istedi. Her türlü nadir parça ve yiyeceği sunduğu muhteşem ve çok ayrıntılı bir eğlence düzenledi. ... (Jahangir, 1999, s. 355-356).

Çarşamba günü harem hanımlarıyla bir tekneye girdim ve Nuraşşan Bahçesine gittim. O gece orada dinlendim. Bu bahçe Nurcihan Begüm'ün mülkünde olduğu için Perşembe günü muhteşem bir eğlence düzenledi ve muhteşem bir hediye teklifi sundu. Mücevherlerle süslenmiş kaplardan ve yaklaşık yüz bin rupi değerinde çeşitli güzel dokumalardan beğendiğimi seçtim... (Jahangir, 1999, s. 359).

Güneş Tartım Töreni²²

Şevval 1030'un [2 Eylül 1621] yirmi beşinci dönemine karşılık gelen ayın yirmi ikinci pazartesi günü, güneş töreni korunaklı bir şekilde yapıldı. Geçtiğimiz yıl boyunca ciddi derecede hastalandığım ve çok acı çektiğim için, böyle bir yılın iyi ve sağlıklı bir şekilde sona ermesine ve gelecek yılın benim için iyileşme umudu taşımasına minnettarım. Nurcihan Begüm, temsilcilerinin törenden sorumlu olmasını istedi. [272a] Gerçekten onu gören herkesi şaşırtan muhteşem

²² Cihângîrnâme'nin pek çok yerinde anlatımı gerçekleşen Tartım Kutlamaları hakkında bilgileri Hindistan'a giden Avrupalı seyahatçıların seyahatnamelerinde de bulmak mümkündür. Babürlü padişahın Tartım Kutlamaları yılda iki kez, güneş ve ay doğum günlerinde tüm sarayın önünde gerçekleşmiştir (Flüechter, 2012, s. 147). Hükümdar altından yapılmış tartıya çıkmış, altın, gümüş ve diğer kıymetli eşyalar ile tartılmıştır (Past present: Festivities at the Mughal court, 2010). Meclis-i Vezn veya Tuldan olarak da anılan bu günlerin vesilesiyle padişah, yıl boyunca fakirler arasında dağıtılan değerli mallara ve gıda maddelerine karşılık tartılmıştır. Cihangir Şah'ın hükümdarlığı döneminde Tartım törenlerinde elde edilen bu servet, yol ve köprü inşaatı gibi bayındırlık işlerine de harcanmıştır (Past present: Festivities at the Mughal court, 2010).

bir kutlama düzenledi. Nurcihan Begüm, benimle evlenmesinden bu yana her güneş ve ay törenleri için uygun düzenlemeler yapmasına rağmen -ve bunu yapmaktan keyif almasına rağmen- bu kutlamayı daha özenli hale getirdi ve salonu dekore etmek ve ziyafet düzenlemek için çok emek harcadı. (Jahangir, 1999, s. 368).

... Meclisin sonunda benim için getirilen hediyeler sergilendi. Sevdiğim mücevherleri, mücevherli kapları, dokumaları ve çeşitli nadir bulunan eşyaları seçtim. Bu kutlama harcamaları için, Nurcihan Begüm'ün verdiği armağanlar ve bana hediye olarak sunduğu hediye dışında iki yüz bin rupi harcadı. Sağlıklıyken, aşağı yukarı üç maund²³ ve bir ya da iki sîr²⁴ ağırlığındaydım. Bu yıl çok zayıflamıştım, sadece iki maund ve yirmi yedi sîr ağırlığındaydım. (Jahangir, 1999, s. 368-369).

Ay Tartım Töreni

Pazartesi günü²⁵ ay töreni düzenlendi. Nurcihan Begüm, kırk beş büyük emir ve yakın hizmetkârlarına kaftan hediye etti. (Jahangir, 1999, s. 373).

Görüldüğü üzere Nur Cihan, hastalıkta, sağlıkta, av partilerinde, gittikleri her yerde gece ve gündüz bulduğu ilk fırsatta eğlenceler düzenlemiştir. Ayrıca devlet törenlerini de o organize etmiştir. Özellikle Cihangir Şah'ın çok önemseydiği ve sevdiği anlaşılan Güneş ve Ay Tartım Törenlerini organize etmiştir. Nur Cihan, böylelikle tıpkı avcılıkta olduğu gibi eğlence ve kutlamalardaki maharetiyle Cihangir Şah'ın sevgisini kazanmıştır.

Nur Cihan Begüm'ün Siyasi Hayatına Dair Örnekler

Babürlü saray kadınlarını, devlet işlerinde, savaşlarda, kardeşler arası taht kavgalarındaki arabuluculuk rollerinde görmek mümkündür. Nur Cihan, Cihangir Şah ile evlenip kısa sürede onun gözüne girmiş güvenini kazanmış ve devlet işleriyle alakalı tespitlerde bulunmuştur. Pek çok açıdan Cihangir'in beğenisini ve güvenini kazanan Nur Cihan, sarayın diğer hanımlarının önüne geçmeyi başarmış, Cihangir Şah'ın kendisine *Nurcihani mühr*²⁶ adında para bastırmasını, mühür (pençe) yaptırmasını ve hükümdarın davullarının çalınmasından sonra kendi davullarının çalınmasını sağlamıştır. Fermanlar yazmış ve devletin yönetiminde söz sahibi olmuştur. Buna göre; “[gözyaşı şeklinde mühür:] Şah Cihangir'in güneşiyle ay kadar parlaklaştı; Nurcihan Begüm çağın hanımı olsun. [kare mühür:] Yücelerin Yücesi Nurcihan Padişah Begüm'ün emridir.” (Jahangir, 1999, s. 479). Mühürlerinden de

²³ 1 maund yaklaşık 37 kilogramdır (Jahangir, 1999, s. 473).

²⁴ 1 sîr (seer) yaklaşık 9 kilogramdır (Jahangir, 1999, s. 473).

²⁵ 1622 senesi

²⁶ Mühr, Babürlülerin kullandığı altın paradır (Jahangir, 1999, s. 11).

anlaşılacağı üzere, Nur Cihan'ın siyasi gücünün varlığı, diğer pek çok devlet adamlarının önüne geçmiştir. Dahası Nur Cihan, eşi tarafından kendisine tanınan feran çıkarma, mühür (pençe) basma hakkıyla Babürlü Devleti'nin siyasi hayatına yön vermiştir, denilebilir. Aşağıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere, savaş zamanlarında kararlar alma, şehzadelerin durumlarına yön verme, elçiler kabul etme gibi hususlar, Nur Cihan'ın siyasi alanda da Cihangir Şah'ın güvenini kazandığına işaret etmektedir.

Karan'ın²⁷ sevgisini kazanmak gerekiyordu, ancak doğası gereği vahşiydi ve dağlarda yetiştiği için, daha önce hiçbir padişah sarayı görmemişti. Bu yüzden ona her gün yeni bir hediye verdim, ... Darbar Mahal'e gitti ve ona Nurcihan Begüm tarafından görkemli bir onur cübbesi, mücevherli bir kılıç, at ve eyer ve altın süslemeli koşum takımı olan bir kraliyet fili verildi. Oldukça etkilendi... (Jahangir, 1999, s. 167).

29. gün [9 Temmuz (1617)], bir perşembe günü, Oğlum Baba Hürrem'in elçisi Seyyid Abdullah Barha, saygılarını [150a] gösterdi ve oğlumla ilgili haberleri getirdi. Tüm hükümdarlarının teslim olmuş ve kalelerle sığınakların anahtarlarını teslim etmiş olduğu Deccan'ın, özellikle Ahmadrnagar Kalesi'nin fethi hakkında bilgi verdi. Bu büyük şans için teşekkürlerimi sunmak üzere yüzümü ilahi mahkemeye tevazuuyla döndüm ve sonra şenlik havasında davulların çalmasını emrettim. ...” (Jahangir, 1999, s. 221-222). “Bu haber bana Nurcihan Begüm tarafından verildiğinden, ona geliri iki yüz bin rupi olan Toda'nun parganasını²⁸ verdim... (Jahangir, 1999, s. 222).

Turan Hükümdarı İmam-Kuli Han'ın Annesinden Nurcihan Begüm'a Mektup

Turan'ın hükümdarı İmam-Kuli Han'ın annesi, Nurcihan Begüm'a sadakat ve dostluk ifadeleriyle dolu bir mektup ve mektubuyla birlikte ülkesinin nadide şeylerini de hediye olarak gönderdi. Nurcihan Begüm de buna karşılık olarak, şehzadelik günlerimden beri bana hizmet eden Hacı Nasir aracılığıyla bu ülkeden bir mektup ve nadir bulunan hediyeler gönderdi. ... (Jahangir, 1999, s. 363-364).

Şahcihan Dekken'e Geri Gönderildi

²⁷ Kunwar Karan Singh, Mewar Kralı Amar Singh'in oğludur. Şehzade Hürrem 1614'te Mewar'ı ele geçirmiştir (Jahangir, 1999, s. 165,293)

²⁸ Delhi Sultanlıkları tarafından kullanılan “pargana” kelimesi köken olarak Farsça'dır. Bir gelir birimi olarak bir pargana birkaç mouzadan oluşur. Mouza ise bir veya daha fazla köyden ve çevresindeki kırsal bölgeden oluşmuştur. Bilgi için bkz. (What is "pargana", 2020).

Buna göre cuma günü [16 Aralık (1620)] Hürrem'i bu yöne²⁹ gitmesini emrettim ve ona hediye olarak bir kaftan, mücevherli bir kılıç ve bir fil verdim. Nurcihan Begüm da ona bir fil verdi. Deccan'ın ele geçmesinden sonra, fethedilen bölgeden ödül olarak yüz milyon değerinde anne hayvan verilmesini emrettim... (Jahangir, 1999, s. 354-355).

İsfandarmudh'un ilk günü [9 Şubat dolaylarında (1622)], İ'timâdüddeve'ye ait olan câgîr, hane halkı ve amirlik teçizatını Nurcihan Begüm'e hediye ettim ve padişah davullarından sonra onun davullarının çalınmasını emrettim. (Jahangir, 1999, s. 376).

Şehzade Perviz ve Mehabat Han, Şah Cihan'ı Takip Etmekle Görevlendirildiler

Yirmi beşinci gün [4 Mayıs civarı(1623)], sevgili oğlum Şehzade Perviz, Bedevleti³⁰ takip etmek ve onu ve onun lanet olası yandaşlarını yok etmek için devletin (padişahın) birliklerine atandı ve şehzadenin komutası üzerindeki otorite dizginleri ve birliklerin düzeni Mu'taminuddeve Mahabat Han'ın onayına sunuldu. ... Fazıl Han orduya bahşı ve kayıt memuru olarak atandı. Ona Zayn Gaj adlı bir saray fili ile birlikte, bir kaftan, kırk bir bin rupi değerinde olan ve saray atölyesinde hazırlanmış, yakası ve kenarı inci işlemeli ve altın iplikli bir nadiri ceket hediye ettim. Şehzadeye ise, bir dişi fil, bir saray atı ve toplam yetmiş yedi bin rupi değerinde mücevherli bir kılıç verdim. Nurcihan Begüm de geleneksel olarak ona bir kaftan, bir at ve bir fil verdi. ... (Jahangir, 1999, s. 396-397).

Bedevlet Deccan'a gitmeden önce Hacı Fathullah Şerbaçî'nin oğlu Asir, Hacı Nasrullah'ın himayesi altındaydı. [303a] Daha sonra Bedevlet'in isteği üzerine Mir Cemaluddin Hüseyin'in oğlu Mir Hüsamüddin'e teslim edildi. Nurcihan Begüm'ün kuzeni ile evli olduğu için, Bedevlet Delhi çevresinde yenilgiye uğradığında ve Malva ve Mandu'ya doğru geri çekildiğinde, Nurcihan Begüm, Mir'e, Bedevlet'e ve adamlarına kalenin yakınında hiçbir şekilde izin verilmemesini kesin bir dille anlatan, kuleleri ve surları güçlendirmesini ve sadakatiyle sağlam olduğunu ve şerefli ve asil bir adam olarak onurunu çürütecek hiçbir şey yapmamasını söyleyen bir mektup gönderdi. Gerçekten de Mir kaleyi o kadar iyi güçlendirdi ... (Jahangir, 1999, s. 406-407).

²⁹ Cihangir'in bu notunun öncesinde Kangra'nın fethinin gerçekleştiği (1620) bildirilmektedir. Buna göre, Hürrem'i bu yöne gitmesini emrettim" cümlesinden, Hürrem'i Kangra'ya gönderdiği anlaşılmaktadır.

³⁰ Cihangir tarafından sefil anlamında kullanılan bu kelime, İkbalmend (bahtiyar, talihli) sıfatının tam tersidir. Bkz. (Jahangir, 1999, s. 387 (6 numaralı dipnot)).

Ayın beşinci günü [14 Şubat (1624)] Sirhind'deki bahçede kamp yapıldı. Sadık Han, Muhtar Han, İsfendiyar, Gwalior'dan Raja Rup Chand ve ona takviye olarak atanan diğer emirler kuzey tepe ülkesinin sağlamlaşmasından memnun oldular ve Beas Nehri kıyısında sadakatlerini gösterdiler. Kısacası, Jagat Singh Bedevlet'in emriyle tepedeki ülkeye gitmiş ve karışıklık çıkartmak için uğraşmaya başlamıştı. ... Küçük erkek kardeşinin asaleti onun gerçekten korkmasına ve pişman olmasına neden oldu. Başka hiçbir rücu olmadan nüfuzunu kullandı ve pişmanlığını ve utancını ifade etmek için Nurcihan Begüm'e başvurdu. Onun (Şahcihan'ın) adına, onun (Nurcihan'ın) ricası aracılığıyla ve onu (Nurcihan'ı) memnun etmek için asi suçları affedildi. (Jahangir, 1999, s. 413-414).

Bu arada, Abdul-Rahim Hanhanan hükümdarın eşliğini öpmenin saadetini kazandı. ... Hanhanan yer öpme ritüelini bitirdikten sonra Yüce Padişah, bahşişlerini getirmesi ve uygun bir pozisyonda durması için sürekli işaret etti. Bundan önce Nurcihan Begüm ve Asaf Han'ın teşvikiyle Yüce Padişah, Mahabat Han'ın Bengal'e gönderilmesi emrini iletmek için Fedai Han'ı Şah Parviz'e gönderirken, Han, Cihan Şehzade'ye hizmet etmek için Gucerat'tan gelecekti. (Jahangir, 1999, s. 434).

Kısacası, gezi ve avcılık kisvesi altında [Mehabat Han] padişahı kendi kamp alanına götürdü. Yüce Padişah iç ikametgâha girdi ve bir süre orada kaldı. [Mehabat Han] kendi oğullarını Yüce Padişahın etrafında diktirdi.

Nurcihan Begüm'ü ihmal ettiği için, Yüce Padişahı saray binasına geri götürüp Nurcihan Begüm ile birlikte karargâha geri getirecekti. Bu niyetle Yüce Padişahı saraya geri götürdü. Bu sırada Yüce Padişah gezip avlanmaya başladığında, Nurcihan Begüm, saray haremünün yöneticisi Hadım Cevahir Han ile nehri geçme ve kardeşi Asaf Han'ın karargâhına gitme fırsatını yakaladı. (Jahangir, 1999, s. 440).

Ferverdin sekizinci, Jumada II (Cemadiye'l-sani)'nin yirmi dokuzuna denk gelen gün [18 Mart 1626] Asaf Han, Hacı Abu'l-Hasan ve devletin diğer asilzadeleriyle birlikte savaşmaya karar verdikten sonra, Yüce Sultan Nurcihan Begüm ile gitmeye karar verdiler. Geçişte, saray mavnalarının³¹ gözetmeni Gazi Bey, suyun yürünebilecek kadar sığ olduğunu fark etti. Anlaşıldığı üzere, olası en kötü geçitti, çünkü üç veya dört yerde su derinleşiyordu ve geçiş sırasında birliklerin sırası kayboldu, her birlik farklı bir yöne ayrıldı. Asaf Han, Hacı Abu'l-

³¹ Mavna, gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan, güvertesiz büyük teknedir (TDK, 2019).

Hasan ve Iradet Han, Begümü tahtrevanıyla birlikte, savaş fillerini öne çıkaran düşmanın ana birliğinin karşısındaki nehir kıyısını emniyete almışlardı. Fidai Han, diğer birliğin karşısındaki aşağıya doğru atılan bir okla karşılaştı ... ? (Jahangir, 1999, s. 441).

Hazaraların şefi ve lideri Şah İsmail Hazara, yandaşlarıyla birlikte Mir Babuş köyü dışında kamp kurmuştu. Yüce Padişah, Nurcihan Begüm ve harem hanımları Şah İsmail kampına gittiler ve Begüm, Şah İsmail'in oğullarına her türlü mücevher, yaldızlı ve mücevherli eşyalar hediye etti. ... (Jahangir, 1999, s. 445-446).

Bu tarihten itibaren, kötülük yapan kişi (suçlu) nefretini gösterdi, öfkesi çalkantılı ve sabrı azdı. Devletin asilzadeleriyle birlikte uygunsuz hareket etti ve herkesi ona karşı kıskırttı. Yüce Padişah, böyle hakaret dolu ve uygunsuz tavırlara rağmen, o kadar uzun süredir sıkıntı çekiyor ve sabrediyordu ki, ona iyilik ve lütf gösterdi ve Nurcihan Begüm'ün kendisine özel olarak söylediği her şeyi kelimesi kelimesine ilişkilendirdi. Hatta ona defalarca şunu söyledi: "Begüm sana saldırmak istiyor. Dikkat et. Ayrıca Şahnavaz Han'ın kızı (Asaf Khan'ın oğlu Şayeste Han ile evli olan Abdul-Rahim Hanhanan'ın torunu), 'Ne zaman fırsatım olursa, Mehabat Han'ı tüfeğimle vuracağım' diyor". Padişah bu tür şeyleri söyleyerek Mehabat Han'ın ilk başta sahip olduğu kaygıyı bırakmasını sağlamış ve yavaş yavaş güvenini kazanmıştı ve bu nedenle Mehabat Han büyük bir Racput askeri birliğini saraya getirmiş ve onları sarayın önüne yerleştirmişti. Sadece muhafızlarını gevşetmekle kalmamıştı, aynı zamanda Kabil ahadileri³² ile birlikte savaşta en iyi usta adamları da öldürülmüştü. (Jahangir, 1999, s. 446-447).

Nurcihan Begüm sürekli bir fırsat arayışındaydı; askerlerini koruyor ve savaşta savaşçıları rahatlatıyor ve morallerini yüksek tutmaya çalışıyordu. Yazdığı talimatlarla, harem ağası Hoşyar Han Lahor'da yaklaşık iki bin süvari topladı ve Nurcihan Begüm'e gitti. Onun maiyetinde zaten iyi birlikler vardı. Rohtas'tan bir durak önce bir teftiş yaptı ve eski ve yeni tüm askerlere zırhlarını giymelerini ve yolda durmalarını emretti. Sonra Yüce Padişah tarafından Bulend Han'a, Mehabat Han'a gitmesi ve bu mesajı iletmesi emredildi: "Bugün Begüm, Yüce Padişah adına birlikleri teftiş edecek. Bir çarpışmanın gerçekleşmesi ve savaşın patlak vermesi durumu göz önüne alındığında, askıda olan törenleri günün başında yapmak daha iyi olacak. "Bulend Han'ın arkasından, Hacı Enver'i Mehabat Han'ı

³² Bir tür askeri birlik (Farsça Sözlük, 2020).

emre uymanın makul olduğuna ve huzura kabulüne ikna etmek üzere gönderdi. (Jahangir, 1999, s. 447).

Bu süreçte Şahcihan hastalandı. Anlatmasının çok uzun süreceği birkaç nedenden ötürü, önerilen İran seyahatini ertelemeye karar verdi. Dahası, Perviz'in hasta olduğu haberi geldi ve bu hastalıktan kurtulamayacağını kesin olarak biliyordu. Aynı zamanda Nurcihan Begüm bir mektupta şunları yazmıştı: Mahabat Han, hükümdarın maiyetinin yola çıkması haberini duyunca üzüldü. Umarım yolda oğullarınıza bir şey yapacak kadar kötü bir ruh halinde değildir. Deccan'a geri dönüp birkaç gün boyunca 'gök kubbenin perdesinin arkasından ne getireceğini' anlayana kadar kaderine boyun eğmek akıllıca olacaktır. (Jahangir, 1999, s. 449-450).

Bu sırada Şehriyar, ciddi bir saç dökülmesi sorunuyla karşılaşmış, sakalı, bıyığı, kaşları ve kirpikleri düşmüş, çirkinleşmişti. Hekimlerin uyguladığı herhangi bir tedavi hiçbir işe yaramadı. Aşağılanmış ve utanmıştı, tedavi için Lahor'a maiyetinden önce gitmesine izin verilmesini talep etmişti ve bir fermanla yola çıktı. Nurcihan Begüm'ün kendisine teslim ettiği ve önlem olarak zincirlemesini söylediği Hüsvrev'in oğlu Daverbahş'ın başkasına emanet edilmesini istedi. Daverbahş ondan alındı ve İradet Han'a verildi. (Jahangir, 1999, s. 456).

Sonra Asaf Han ve İradet Han Daverbahş'ı bir ata bindirdiler, saltanat şemsiyesini (çetr) açtılar ve bir sonraki durağa doğru yola çıktılar. Nurcihan Begüm kardeşini çağırmak için kaç elçi gönderirse göndersin, Asaf Han bir mazeret buldu ve gitmedi. Yapabileceği hiçbir şey yoktu, ama Yüce Padişah Cennet-Makanî'nin³³ kortejini o ve şehzadeler bir filin üzerinde takip ettiler. Asaf Han, Yüce Padişah'ın ölüm haberini vermek için Şahcihan'a posta atıyla Benarasi adında bir Hindu gönderdi. Mektup yazmaya zaman olmadığı için, yüzüğünü güveninin bir simgesi olarak hizmet görmesi için ona emanet etti. (Jahangir, 1999, s. 456-457).

... Yüce Padişah'ın tabutunu Maksud Han ve diğerleriyle birlikte Lahor'a gönderdiler. Cuma günü, Lahor'da Nurcihan Begüm'ün nehrin diğer yakasına inşa ettirdiği bir bahçede toprağa verildi (1627) (Jahangir, 1999, s. 457).

Yüce Padişah'ın maiyetindeki büyük emirler ve diğer hizmetçiler, Asaf Han'ın Şahcihan'ın katılımını sağlamak için bu komployu kurduğunu biliyorlardı. Daverbahş'ı hükümdarlığa

³³ Cihangir Şah, "Cennet-Makanî" denilerek anılmaktadır.

yükseltmesine rağmen, onu günah keçisi ilan ediyordu. Hepsi Asaf Han ile anlaştı ve söylediklerini yaptı. Hutbeyi Bhimbar civarında Daverbağ'ın adıyla okudular ve sonra Lahor'a yola çıktılar. Asaf Han, Sadık Han'ın Şahcihan'a sadakatsizlik ve vefasız olduğuna dair sürekli işaretler gördüğü için şimdi Sadık Han çok korkmuş ve çok ürkmüştü. Asaf Han'a sığındı, ona yardım etmesi için yalvardı ve suçlarının affedilmesi için aracı olmasını istedi. Asaf Han, Nur Mahal'den gelen önemli şehzadeleri kendisine teslim etti; böylelikle Sadık Han onlara hizmet edebilecek ve bu hizmeti suçları için şefaathane aracı olarak kullanabilecekti. Sadık Han'la evli olan Asaf Han'ın kız kardeşi, şehzadelere hizmet etmenin ebedi bir mutluluk olduğunu düşündü ve etraflarında bir kelebek gibi çarpındı. Asaf Han, kız kardeşi Nurcihan Begüm konusunda tamamen rahat olmadığından, onu gözetim altında tuttu ve kimsenin ona ulaşmasına izin vermemeye dikkat etti. Begüm, Şehriyar'ın tahta çıkacağını düşünüyordu. (Jahangir, 1999, s. 457).

Nur Cihan Begüm'ün Ailesine Dair Örnekler

Nur Cihan Begüm bürokrat kökenli bir ailenin üyesidir. Ayrıca edebiyat alanında pek çok eserler veren yakın akrabalara sahiptir. Temelde iyi bir eğitim aldığı çok açıktır. Ancak Cihângîrnâme'de Nur Cihan'ın ailesi ve kökeni hakkında fazla bir bilgi bulunmayıp; daha çok siyasi ve askeri meselelerde önemli rolleri olan babası İ'timâdüddeve ve ağabeyi Asaf Han ve bazı diğer akrabaları yer almıştır. Bunların dışında Nur Cihan'ın annesinin esans yapma yeteneğini ve babasının ölüm döşeginde dahi edebiyata düşkünlüğünü anlatan örnekler bulunmaktadır.

Cihangiri Attar'ın Buluşu (İcadı)

Cihangiri Attar konusunda da pişmanlık duyuyorum, başka bir deyişle saraylı burnu bu esansın kokusunu almadı. Saltanatımız sırasında Nurcihan Begüm'ün annesi tarafından yapılmış bir icattır. Gül suyu yaparken, sıcak gül suyunu tencereden çıkarmak için kullandığı mutfak eşyaları üzerinde gres (yağ) oluştu. Yavaş yavaş gresi topladı ve yeterli gül suyu yapıldığında, elle tutulur miktarda gres de vardı. (Jahangir, 1999, s. 163).

Nurcihan Begüm'ün Annesinin Ölümü

Yirmi dokuzuncu gün [9 Ekim'de (1621)] Nurcihan Begüm'ün annesi vefat etti. Bu yüce ailenin hanımının övgüye değer nitelikleri hakkında ne yazabilirim ki? Hiç abartısız, saflık, bilgelik ve kadınların ve annelerin sahip olduğu diğer tüm iyi nitelikler göz önüne alındığında, onun eşi ve benzeri daha önce hiç olmamıştı ve onu hiçbir zaman kendi annemden ayırmamıştım. Hiçbir koca, onun eşine olan sevgisini ve bağlılığını yaşamamıştır. Bu nedenle, zavallı, kederli yaşlı

adamın ne hissettiğini hayal edebilirsiniz. Asaf Han gibi bir oğul, tüm bilgeliğini bir yana bırakıp, kıyafetlerini çalınca bir şekilde yırtıyorsa, babası oğlunu bu durumda gördüğünde kederi daha da artıyorsa, Nurcihan Begüm'ün böyle bir anneye bağlılığını anlatmak için hangi kelimeler yeterli olabilir ki? Onu ne kadar teselli ederse etsin yeterli olamadı. [273a] Başsağlığı dileklerimi sunmaya gittiğim gün, daha çok yeni olduğu için, sadece birkaç teselli sözü sunabildim, ama ısrar etmedim ve sıkıntısını yaşayabilmesi için yanından ayrıldım. (Jahangir, 1999, s. 369).

İ'timâdüddeve'nin Ölümü

İ'timâdüddeve hasta olduğu için, onu kampta bıraktım ve Mirbahşî³⁴ Sadık Han'ı ona bakması ve kampı koruması için görevlendirdim. Ertesi gün, İ'timâdüddeve'nin sağlığının daha da kötüleştiğine ve artık bir umut kalmadığına dair haberler geldi. Hem Nurcihan Begüm'ün üzüntüsü hem de ona duyduğum derin sevgiden dolayı kampa döndük. Günün sonuna doğru onu görmek için yanına gittim. [275b] Halüsinasyon görüyor ve bilinci gidip geliyordu. Nurcihan Begüm beni işaret ederek, "Onu tanyor musun?" diye sordu. Böyle bir zamanda bile, Enverî'den bir dizeyi ezbere okudu: "O dünyayı güzelleştiren varlığıyla doğuştan kör olan bir adamın azametine sahiptir." Onun başucunda iki saat kaldım. Bilincini her geri kazandığında, net ve tamamen anlaşılır bir şekilde konuşuyordu. Sonunda, üç ghari³⁵ geçtikten sonra, on yedinci günün [27 Ocak (1622)] akşamında vefat etti. (Jahangir, 1999, s. 373).

Yüce babamın³⁶ hizmetinde Asaf Han unvanını alan Cafer Bey'in yeğeni Safi Han, Nurcihan Begüm'ün Asaf Han unvanını benden alan erkek kardeşinin bir kızıyla evli. Asaf Han'ın büyük kızı Bedevlet ile evlidir.³⁷ Her ikisi de aynı anneden. Bu ilişki nedeniyle Bedevlet, Safi Han'ın kendisine eşlik etmesini ve onun tarafına geçmesini bekledi. Fakat onun şans ve kaderi iyi yazıldığından [295a] ve emirlik görevini alıp servet sahibi olduğundan, Tanrı ona sonradan da anlatılacağı gibi

³⁴ Mirbahşî, ordunun mali ve idari işlerinden sorumlu memurdur (Konukçu, 1991, s. 403).

³⁵ Thackston, Cihângîrnâme'nin sonunda ağırlık, uzunluk ve zaman ölçü ve birimleri hakkında bilgi verirken "1 ghari 24 dakikadır" (Jahangir, 1999, s. 473) derken 3 ghari 72 dakika etmektedir; Habib ise 1 Ghari'nin 22,5 dakika olduğunu bildirmiştir. Bu duma göre ise 3 Ghari, 67,5 dakikadır (Habib, 1985, s. 239).

³⁶ Cihangir Şah, babası Ekber Şah'tan söz ederken "Yüce Babam" hitabını kullanmıştır.

³⁷ Asaf Han'ın kızı Mümtaz Mahal (Ercüment Banu Begüm), Cihangir Şah'ın Bedevlet (sefil) dediği oğlu Şah Cihan ile evlenmiştir.

olağanüstü hizmetler gerçekleştirme ayrıcalığını verdi. (Jahangir, 1999, s. 398).

Nur Cihan Begüm'ün Zenginliğine Dair Örnekler

Aşağıda verilen örneklerle göre, hükümdar eşi olduktan sonra pek çok yerde câgîr sahibi olan Nur Cihan'ın zengin, varlıklı ve kendisine ait yüklü bir bütçesinin olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca onun değerli eşyaları satın alıp padişaha sunarak beğeni kazandığı da görülmektedir.

Dördüncü gün [13 Kasım (1616)]'da yarım kos ilerledik ve Nurcihan Begüm'e ait olan Ramsar civarında durduk. ... (Jahangir, 1999, s. 202).

Tüm oğullarımın hem kendisine verdiklerini hem de Dekken'in yöneticilerinden gelen sunularını ayrıntılı bir şekilde anlatmak çok uzun sürecektir. Özetle, onun sunuları³⁸ kabul edilebildi. Üvey annesi Nurcihan Begüm'e 2.200.000 rupi sundu, diğer üveyannelerine altmış bin rupi sundu; İran para biriminde 75.000 tuman, Turan para biriminde ise 6.780.000 hanî değerinde toplam 2.260.000 rupi sunmuş oldu. [159a] ... (Jahangir, 1999, s. 232)

Şahcihan, Nurcihan Begüm'ün ve Sehriyar'ın câgîrlerine Müdahale Etti ve Bir Münakaşa Havası Oluşturdu.

Bu süreçte Hürrem'in, aralarında üst yönetim tarafından oğlum Şehriyar'ın câgîri olarak atanmış olan Dholpur parganasının da bulunduğu, Nurcihan Begüm ve Şehriyar'ın câgîrlerinden bazılarını ele geçirdiği bana defalarca bildirildi. ... (Jahangir, 1999, s. 380).

Bu arada bir tüccar Anadolu'dan iki büyük inci getirdi. Biri bir buçuk çeyrek miskal³⁹ ağırlığında, diğeri bir surh⁴⁰ daha azdı. Her ikisi de altmış bin rupi değerindeydi. Nurcihan Begüm onları satın aldı ve bana bugün sundu. (Jahangir, 1999, s. 380).

Cihangir Şah'ın Nur Cihan Begüm'e Duyduğu Güvene Dair Örnekler

Nur Cihan devlet idaresinde ve askeri işleyişte önemli kararlar almış, hoş eğlenceler ve törenler düzenlemiştir. Becerisi ile aslan ve diğer hayvanları fil sırtında usta nişancılığı ile avlayarak Cihangir Şah'ın sevgisini ve beğenisini kazanmıştır. Ancak çok daha önemli bir mesele vardır. O da Cihangir Şah'ın Nur Cihan'a duyduğu güvendir. Verilen örneklerden yola çıkarak; Cihangir Şah, hastalandığında doktorların faydasından ziyade, Nur Cihan'ın ilgisi ve bakımından dolayı iyileştiğini

³⁸ Şahcihan'ın sunuları

³⁹ 1 miskal 4,6 gramdır (Jahangir, 1999, s. 473).

⁴⁰ Surh, Hindista'da küçük bir ağırlık birimidir. Ekber Şah'ın döneminde 1 Surh, 0,125525 gramdı (Hinz, 1990, s. 41).

düşünmüştür. Sırlarını Nur Cihan'da başkasına söylememiştir. Dahası Cihangir Şah, uluslararası kabullerde diğer devletlerin elçilerine ve başarılarından dolayı kendi devlet adamlarına hediye verilmesi gereken durumlarda, Nur Cihan'ın adına bastırıldığı para olan Nurcihanî mührü hediye etmeyi tercih etmiştir.

Amurdad'ın sekizinci günü (18 Temmuz civarında (1614)), bünyemde bir değişiklik hissettim. Yavaş yavaş ateş ve baş ağrısına dönüştü. Durumumu ülkeye ve ülkeyi ilgilendiren meselelere zarar vermemek adına yakınlarımdan ve kohortların çoğundan sakladım, doktor ve tıp adamlarına da haber vermedim. Birkaç gün bu şekilde geçti. Benim için diğerlerinden daha fazla sevgisi olduğumu düşündüğüm Nurcihan Begüm dışında bu durumu hiç kimseye paylaşmadım. ... (Jahangir, 1999, s. 161).

Ayn 8. gününde [20 Ağustos (1615)], İran hükümdarının elçisi Mustafa Bey'e altı bin dört yüz rupi değerinde bir nurcihanî mühr verdim. Bengal valisi Kasim Han'a da beş çita verdim. (Jahangir, 1999, s. 180).

19. günde [1 Ekim (1615)], Ev izni verilen Raja Suraj Mal, oğlu Gaj Singh ile birlikte geldi ve bağlılığı gösterdi. Hediye olarak yüz mühr ve bin rupi sundular. Adil Han'ın elçisi Seyyid Kabir'e beş yüz tolka ağırlığında bir nurcihanî mühr verdim. (Jahangir, 1999, s. 181).

Üçüncü cuma günü [15 Ekim (1618)] kamptan ayrıldım. Bu süreçte, oğlum Şahcihan'ın Nurcihan Begüm'ün hamiliği altında yetiştirilen sevgili oğlu ve benim çok sevdiğim Şehzade Şuca, [198a] çocukluk çağı epilepsisi adı verilen bir çocuk hastalığına yakalandı. Uzun zamandır bilinçsizdi. Yapılacak her şeyi yaptılar, ama hiçbir sonuca ulaşamadılar; Şuca'nın bilinçsizliği beni de şuursuzlaştırdı. Açıkçası, ilaçlardan umutsuzluktan başka bir şey elde edilemediğinden, başımı ilahi mahkemenin önünde alçakgönüllülük ve yakarıyla eğerek, ondan Şuca'nın sağlığına kavuşturulmasını istedim. (Jahangir, 1999, s. 281).

Yirmi sekizinci cuma günü [10 Mart (1621)] Samugarh yönünde avlanmak için yola çıktım ve aynı gece geri döndüm. Akabe Bey ve Muhib-Ali'nin hediye ettikleri tuzağa düşmüş olan yedi İran atını gördük. Büyükelçi Zaynal Bey'e yüz tola ağırlığında bir nurcihani mühr hediye ettim. Mir Bahşi olan Sadik Han'a mücevherli bir kalem kutusu verdim. Agra'daki bir köyü Khizr Han Faruqi'ye hediye olarak verdim. (Jahangir, 1999, s. 358).

Nurcihan Begüm'ün ilaçları ve deneyimi, şefkati ve sempatisiyle birleştiğinde benim sağlığıma herhangi bir doktordan

daha faydalı oldu⁴¹. Benim daha az içmemi sağlıyor ve uygun ve etkili ilaçlar hazırlıyordu. Her ne kadar doktorların daha önce reçete ettiği tedaviler onun onayıyla yapıldıysa da şimdi onun sevgisine güvendim, yavaş yavaş daha az şarap içmeye başladım ve uygun olmayan şeyler ve nahos yiyeceklerden kaçındım. Umarım Gerçek Hekim bana öteki dünyadan tam bir iyileşme sağlar. (Jahangir, 1999, s. 368).

SONUÇ

Çalışmanın Tüzük-i Cihângîrî (Cihângîrnâme)'de Nur Cihan'ın geçtiği yerlerin kritiği yapıldığında karşımıza aşk ve güven konuları çıkmaktadır. Ancak Tüzük-i Cihângîrî 'deki örnekler bakıldığında Cihangir Şah'ın eşine duyduğu güven duygusunun, aşktan çok daha önde olduğu anlaşılmaktadır. Öncelikle Nur Cihan, bürokrat bir ailenin iyi yetişmiş bir üyesi olduğu için iyi bir eğitim almıştır, zekidir, güzeldir ve beceriklidir. Bu meziyetlerini aslan avcılığı, silah atıcılığı, at ve fil biniciliği gibi maharetlerle birleştirmiştir.

Cihangir'in sarayında yirminci eş olmayı başarmıştır. Ondan sonra saraya yirmi birinci bir eş daha girmemiştir. Cihangir Şah Nur Cihan Begüm'ü o kadar sevmiştir ki torunlarının eğitiminden onu sorumlu tutmuş, siyasi kabul törenlerinde ve çeşitli merasimlerde hediye sunulma işini ona bırakmış, çok düşkün olduğu kutlama, tören ve eğlencelerin organizesini ona yaptırmıştır. Cihangir Şah, Nur Cihan Begüm'ün sevgisine güvenmiş ve önemli gördüğü konuları Nur Cihan Begüm'ün dışında kimseyle paylaşmamıştır. Ayrıca Cihangir Şah, uluslararası kabullerde diğer devletlerin elçilerine ve kendi devlet adamlarına Nur Cihan'ın adına bastırıldığı Nurcihanî mührü hediye etmiştir. Böylelikle tespiti yapılan örneklerden yola çıkarak denilebilir ki; üzerinde Nur Cihan'ın adının bulunduğu altın para Babürlü devletinin uluslararası diplomatik ilişkilerinin kıymetli bir aracısı olmuştur. İşte bu bilgi ve çıkarımlar sonucunda, "Cihangir Şah'ın Nurcihan Cihan Begüm için beslediği duygulardan aşkı mı, yoksa güven mi ön plandaydı?" sorusuna, Cihangir Şah'ın eşine duyduğu güven, aşktan daha ağır basmıştır, cevabı verilmektedir.

Bir hükümdarın eşine devlet işlerinde yetki ve salahiyet vermesi, dahası ona pençe yaptırması ve adına para bastırması tarihte her zaman rastlanan bir durum değildir. Ancak bu durum, Cihangir Şah'ın Nur Cihan'a duyduğu aşktan dolayı ona devleti tam anlamıyla teslim ettiği ya da Nur Cihan'ın entrikalarla devlet yönetimini ele geçirdiği anlamına gelmemelidir. Ayrıca Nur Cihan'ın ön plana çıkması hükümdarın acizliği ile ilişkilendirilmemeli ve tüm ipleri eşinin eline bıraktığı yorumu yapılmamalıdır. Nur Cihan'ın saraya girmesinden sonra devlet çökmemiştir ya da çöküşe geçmemiştir. Tam tersine devletin tarihi, her yönüyle yolunda devam etmiştir. Babürlü sarayında -eski Türk geleneklerinde olduğu gibi- hükümdar eşi, devlet ve saray işlerinden haberdar olan, ordu komutanları ile iletişime geçip savaşın

⁴¹ 1621 senesinde.

seyrini değiştiren, fikirleri ile siyasete yön veren bir kimlik olarak hükümdarın yanında durmuştur. Bu sayılan özelliklere sahip olan Nur Cihan Begüm, askeri, bürokratik, siyasi ve kültürel kimliği ile Cihangir şah'ın güvenini kazanmış ve iktidara yön vermeyi başarmıştır.

KAYNAKÇA

Abul-Fazl Allami. (1997). *The A-in-i Akbari* (Cilt I). (H. Blochmann, Çev.) Delhi: Low Price Publications.

Agarwal, R.; Singh, R. K.; Singh, L. K. (2016). Contribution of Noor Jahan in the Development of Mughal Culture. *Online international Journal of Medical and Social Sciences*, 2(1), 146-150. <http://www.oijms.org.in/archives/24.pdf> (Erişim Tarihi: 24.10.2020).

Ansari, A. (1994). Divan (Gazneliler ve Hindistan'daki Diğer Müslüman Devletlerde Divan). *TDV İslam Ansiklopedisi*, 9, 385-386.

Ansari, A. (2001). İ'timâdüddeve. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 23, 460-461.

Bayur, Y. H. (1987). *Hindistan Tarihi* (Cilt II). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Çubukçu, A. (1994). Devâtdâr. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 9, 221-222.

Farhat, K. (2016). *Artisans and Craftsmen in 18th Century Jaipur*. (PhD Thesis). Aligarh Muslim University Department of History. Aligarh. <https://shodhganga.inflibnet.ac.in/handle/10603/152480> (Erişim Tarihi: 11.08.2020).

Farsça Sözlük. (2020). <https://pauclt.com/fatr/index.php> (Erişim Tarihi: 18.08. 2020).

Findly, E. B. (1993). *Nur Jahan Empress of Mughal India*. New York: Oxford University Press.

Flüechter, A. (2012). Weighing the Mughal. German Perception of Governmental Structures and the Staging of Power in the Early Modern Indian Mughal Empire. A. Flüechter, & S. Richter (Dü), *Structures on the Move Transcultural Research – Heidelberg Studies on Asia and Europe in a Global Context* içinde (ss. 147-166). Heidelberg : Springer-Verlag. doi:10.1007/978-3-642-19288-3

Habib, I. (1985). Postal Communications in Mughal India. *Proceedings of the Indian History Congress*, 46, 236-252. https://www.jstor.org/stable/44141356?seq=1#metadata_info_tab_contents (Erişim Tarihi: 10.08.2020).

Hadi, N. (1995). *Dictionary of Indo-Persian Literature*. New Delhi: Indira Gandhi National Centre for the Arts.

Hinz, W. (1990). *İslâm'da Ölçü Sistemleri*. (A. Sevim, Çev.) İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Iftikhar, R. (2012). Behind The Veil: An Analytical Study of Political Domination of Mughal Women. *Quarterly Research Journal of Islamic and Oriental*, 87, 11-29. [http://pu.edu.pk/images/journal/uoc/PDF-FILES/\(12\)%20Dr.%20Rukhsana%20Iftakhar_87-3\(1\).pdf](http://pu.edu.pk/images/journal/uoc/PDF-FILES/(12)%20Dr.%20Rukhsana%20Iftakhar_87-3(1).pdf) (Erişim Tarihi: 19.08.2020).

Jahangir. (1909-14). *Tüzük-i-Jahāngīrī: Or, Memoirs of Jahāngīr* (Cilt I-II). (H. Beveridge, Dü., & A. Rogers, Çev.) London: Royal Asiatic Society.

Jahangir. (1999). *The Jahangirnâma Memoirs of Jahangir, Emperor of India*. (W. M. Thackston, Dü., & W. Thackston, Çev.) New York: Oxford University Press.

Jauhar, A. F. (2015). *Asaf Khan - A Political Biography*. (PhD Thesis). Jamia Milia Islamia University Department of History and Culture. New Delhi. <https://shodhganga.inflibnet.ac.in/handle/10603/209718> (Erişim Tarihi: 02.11.2019).

Konukçu, E. (1991). Babürlüler. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 4, 400-404.

Konukçu, E. (1993). Cihangir. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 7, 538-539.

Kortel, S. H. (2012). Tüzük-i Cihāngīrī. *İslam Ansiklopedisi*, 42, 9-9.

Krishan, B. (2004). Padshah, Jagir, and Jagirdar - A Re-Examination of the Mughal Jagirdari System during the Reign of Akbar. *Proceedings of the Indian History Congress*, 65, 380-399. https://www.jstor.org/stable/44144755?seq=1#metadata_info_tab_contents, (Erişim Tarihi: 11.08.2020).

Moghadam, B.-u.-s. A. (1977). Negâhî be Jâygâh-i Khândân-i E'temâd-ed-Dawla Tehrânî der Dore-yi Jahangir Teymurî. *Motalaât-i Tarih-i İslâm*, 5(17). <http://journal.pte.ac.ir/article-1-274-fa.pdf> (Erişim Tarihi: 04.11.2019).

Mukherjee, S. (2001). *Royal Mughal Ladies And Their Contributions*. New Delhi: Gyan Publishing House.

Nüreddîn Muhammed Cihāngīr Gurkânî. (1359/1980). *Cihāngīrnâme-Tüzük-i Cihāngīrī*. (M. Haşîm, Dü.) Tahran: Bunyad-i Farheng-i İran.

Past present: Festivities at the Mughal court. (2010). <https://www.dawn.com/news/588844/past-present-festivities-at-the-mughal-court> (Erişim Tarihi: 12.08.2020).

Prasad, B. (1930). *History Of Jahangir*. Allahabad: The Indian Press.

Shah Nawaz Khan. (1979). *The Maathir-ul-Umarâ* (Cilt I). (H. Beveridge, Çev.) Patna: Janaki Prakashan.

Sıddıqui, I. H. (2007). Nur Cihan. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 33, 251-252.

Şahinoğlu, M. N. (1995). Emin-i Ahmed-i Râzî. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 11, 114-114.

TDK. (2019). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.08.2020).

What is "pargana". (2020). <https://findwords.info/term/pargana> (Erişim Tarihi: 14.08.2020).

Zahîrüddin Muhammed Babur. (1987). *Vekayi*. (R. R. Arat, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ziauddin, M. (2015). *Role of Persians at the Mughal Court: A Historical Study, During 1526 A.D. to 1707 A.D.*. (Phd Thesis). The Area Study Center for Middle East and Arab Countries University of Balochistan. Quetta.